

И. С. Тагиева

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ КОНЦЕПТОВ-АРТЕФАКТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ УКРАИНСКИХ НАРОДНЫХ СКАЗОК

Статья посвящена проблеме лингвокультурологического подхода к анализу концептов-артефактов во время изучения украинских народных сказок студентами филологической специальности. Проанализированы понятия «культурный концепт», «концепт-артефакт». Доказана эффективность применения лингвокультурологического подхода к анализу украинских народных сказок через концепты-артефакты.

Ключевые слова: лингвокультурологический анализ, концепт, концепт-артефакт, язык и культура.

I. S. Tahieva

LINGUOCULTUROLOGICAL APPROACH TO CONCEPT-ARTIFACTS ANALYSIS WHEN STUDYING UKRAINIAN FOLK TALES

The article is devoted to the problem of linguoculturological approach to the analysis of concepts-artifacts when studying Ukrainian folk tales by students majoring in Philology. The notions of «a cultural concept», «a concept-artifact» are analyzed. The effectiveness of using linguoculturological approach to the analysis of Ukrainian folk tales through concepts-artifacts is proved. Searching for effective methods and devices of linguoculturological approach to teaching Ukrainian language, scientists actively turn to work with literary texts, in which the connection of national language with people's cultural heritage is revealed. Linguoculturological approach to understanding the concept consists in considering it as a basic unit of culture, its' concentration. The representatives of this school regard a concept as mental formation, marked by an ethnosemantic specific character, which is a natural step in the formation of anthropocentric paradigm of humanitarian, in particular, linguistic knowledge. The concept within the limits of linguoculturological approach determines "language – consciousness – culture" problems. A unit of linguoculturological description is a linguoculturological (cultural) concept, which is concretized through a language and can be objectively established by linguistic methods. Concepts are created in the process of cognitive activity; they represent and summarize human experience and the reality interiorized by human consciousness. In a national language there is an enormous arsenal of language artifacts – signs and symbols that incarnate the results of cognitive activity of all ethnocultural community. The research provides the consideration of concepts-artifacts as a part of linguoculturological and language training of students majoring in Philology. The analysis of fairy tales has shown that the concepts-artifacts are tightly connected to the mythological beliefs of people, to their traditions, customs and way of life. Historical buildups of concepts are kept until now due to living and bright folklore works. When analyzing them, magistrands learn about people's beliefs, way of life and traditions. Linguoculturological tasks create favourable conditions for the study of mother tongue through the prism of culture, extend students' knowledge about the sphere of concepts of Ukrainian culture. Linguoculturological analysis of Ukrainian folk tales gives an opportunity to reveal heritage, mythological essence and national and cultural specific character related to the customs and traditions of Ukrainian people.

Keywords: linguoculturological analysis, concept, concept-artifact, language and culture.

Подано до редакції 08.09.14

УДК: 371.321:801.8

Л. С. Тончій

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

Стаття присвячена вивченню соціокультурної складової у структурі професійної компетентності майбутніх учителів-філологів. Простежено еволюцію соціокультурної компетенції у лінгводидактичній науці. Уточнено сутність поняття «соціокультурна компетентність», схарактеризовано її ознаки з загальнофілософських і педагогічних позицій. Розкрито сутність і складові означеного феномена з позицій методики викладання іноземної та рідної мов. Запропоновано напрями коригування навчального процесу педагогічного ВНЗ щодо підготовки майбутніх учителів-філологів до здійснення соціокультурної професійної діяльності.

Ключові слова: лінгводидактика, соціокультурна компетентність, навчальний процес, майбутній учитель-філолог.

Модернізація вітчизняної освіти, що має на меті її вдосконалення відповідно до вимог державного замовлення, є принципово новим процесом, який безпосередньо пов'язаний із змінами у цілепокладанні, у змісті освіти, у зміні форм суспільної та особистісної свідомості й ціннісних орієнтирів щодо визначення нових вимог до особистості випускників шкіл і вишів. Соціально-культурні особливості розвитку України і

соціально-історичні умови перехідного періоду суспільства від індустріального до інформаційного визначають посилену потребу в лінгвістичній підготовці випускників навчальних закладів з метою успішної комунікації між соціальними і професійними групами, між окремими фахівцями.

Сучасні дослідження свідчать, що мова є інструментом створення та інтерпретації «образу світу»,

проникнення у світову культуру й усвідомлення своєї національно-культурної приналежності, інструментом соціальної взаємодії, формування і соціалізації особистості. Одне з ключових завдань сучасної мовної освіти полягає у формуванні мовної особистості, яка володіє компетентностями, що сприяють «позитивним взаємостосункам людей різних національностей, культур і релігій, розумінню і повазі один одного; забезпечують володіння технологіями усного й писемного спілкування різними мовами» [5], тобто комунікативними і соціокультурними компетентностями. Важливість соціокультурного розвитку мовців підкреслюється в «Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [4], а також декларується у вітчизняних освітніх документах.

Аналіз науково-методичної літератури останніх десятиліть свідчить про значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до проблем формування соціокультурної компетентності мовців. Ученими було досліджено структуру соціокультурної компетентності (І. Бім, Н. Гальскова, В. Сафонова, С. Шехавцова та ін.), принципи її формування (С. Грачова, Л. Литвинова, І. Лунач та ін.), питання взаємозв'язку вивчення іноземної мови та іномовної культури на засадах різних педагогічних підходів (М. Байрам, В. Біблер, О. Кавнатська, С. Ніколаєва та ін.), зміст, методи і прийоми навчання в соціокультурному аспекті (О. Бондаренко, А. Гусева, О. Смирнова, В. Сафонова та ін.), культурологічний і соціокультурний підходи у професійній підготовці майбутніх учителів іноземної мови (Є. Більченко, В. Костомаров, Л. Кузьміна, С. Операйло, С. Шехавцова). Окремі питання теорії і практики соціокультурного розвитку україномовної особистості розкрито у працях лінгводидактів (А. Богуш, М. Вашуленко, О. Горошкіна, Д. Кобцев, О. Кучерук, Л. Мацько, А. Нікітіна, М. Пентиліук, О. Потапенко та ін.). Вітчизняні дослідники стверджують, що ключовим у роботі словесника повинно бути виховання поваги до мовленнєвих традицій українського народу, бажання наслідувати ці традиції, насамперед етичні й естетичні, засвоювати типові фрейми, прецедентні феномени у вигляді прецедентних імен, текстів, ситуацій та ін. (А. Нікітіна); визначають загальні лінгводидактичні аспекти соціокультурного розвитку учнів (О. Кучерук); окреслюють питання формування соціокультурної компетентності старшокласників у процесі роботи над текстом (А. Ярмолюк); розкривають лінгвокультурологічну, ноосферну парадигму навчання української мови (О. Потапенко); розробляють окремі питання реалізації соціокультурної змістової лінії на уроках української мови (Д. Кобцев). Водночас на сучасному етапі недостатньо дослідженими залишаються теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів-філологів до формування соціокультурної україномовної компетентності школярів. Уточнення поняття «соціокультурна компетентність» та пошук шляхів оптимізації процесу підготовки студентів-майбутніх учителів-філологів до здійснення навчально-виховної роботи, що має на меті формування соціокультурної компетентності школярів є основною метою статті.

Дослідження у царині лінгводидактичної теорії та практики засвідчили, що мета і концептуальні засади

мовної освіти неодноразово змінювалися в історичному поступі. Тривалий час об'єктом навчання класичних (мертвих) мов, а згодом і сучасних (живих) була власне мовна система, тобто, висловлюючись сучасною термінологією, – забезпечення мовної компетентності тих, хто оволодівав мовою.

Низка економічних, політичних і соціальних змін, що відбулися в суспільстві в кінці XIX – початку XX ст., визначила необхідність перенесення наголосу з мовної системи як основного об'єкта навчання на мовленнєву дію, мовленнєву поведінку людини. У роботах дослідників визначається абсолютно інша практична мета – навчити тих, хто опановує іноземну мову, розмовляти цією мовою. Основним методом навчання виступає відтепер не переклад, а наслідування усного мовленнєвого зразка, його імітація і заучування. Психологічне обґрунтування зміщення акценту з мовної системи на власне мовленнєві дії в методиці викладання мов дав біхевіоризм. Його концептуальну ідею найкраще відображає твердження Дж. Уотсона: «Мовлення – це дія, тобто поведінка» [7]. У методиці навчання мов значна увага починає приділятися організації спеціальних ситуацій навчання мовленнєвої поведінки.

Згодом з'являються методи, які ґрунтуються на активній роботі мислення, на розвитку смислової здогадки тощо. Саме в цей час починають активно розвиватися російська, згодом радянська психологічна і лінгвістична школи, які в подальшому призведуть до виокремлення поняття «мовленнєва діяльність» і виведуть його на позиції об'єкта навчання в мовній освіті.

Подальші зміни в мовній освіті відбуваються в 60 – 70-х рр. XX ст., коли центр уваги вчених-лінгводидактів змістився зі стратегії навчання на стратегію засвоєння змісту навчального матеріалу. У науковий обіг входить поняття «комунікативна компетенція», сутність якого початково обмежувалася тим, що в подальшому одержало більш диференційоване термінологічне позначення – мовна компетенція, і охоплювала: 1) здатність індивіда розуміти / створювати необмежену кількість речень, побудовану за їх структурними схемами; 2) виявляти формальну подібність / відмінність близьких за своїм змістом висловлювань. Згодом означена категорія стала предметом дослідження соціолінгвістики і методики викладання іноземних мов, почала тісніше співвідноситися з процесом спілкування і розглядатися як мовленнєва здібність.

Одне з перших потрактувань поняття «комунікативна компетенція» знаходимо в словнику методичних термінів В. Ульріха, де воно розкривається через такі складові: а) лінгвістична компетенція – здатність розуміти / продукувати необмежену кількість правильних у мовному плані речень за допомогою засвоєних правил їх поєднання; б) вербально-когнітивна компетенція – здатність обробляти, групувати, запам'ятовувати та, за необхідності, пригадувати знання, фактичні дані, застосовуючи мовні позначення; в) вербально-комунікативна компетенція – здатність урахувувати у процесі мовленнєвого спілкування контекстуальну доречність мовних одиниць для реалізації когнітивної і комунікативної функцій; г) метакомпе-

тенція – розуміння та знання понятійного апарата лінгвістики, необхідного для аналізу й оцінки засобів мовленнєвого спілкування [Див.: 6, с. 17].

Згідно з соціолінгвістичним підходом (Дж. Остін, Дж. Серлі) важливим є врахування прагматичного ефекту висловлювання: компетенція не є вродженою здібністю, а формується в результаті взаємодії індивіда із соціальним середовищем. Французькі вчені-методисти (Г. Бесс, Ж.-К. Бокко) підкреслювали важливість урахування мовцем ситуації спілкування.

З позиції етнолінгвістики (Д. Хаймс) комунікативна компетенція розглядається як здатність індивіда бути учасником мовленнєвої діяльності. Вона визначається як творча здатність людини користуватись інвентарем мовних засобів (у вигляді висловлювань і дискурсів), що складається із знань і готовності до їх адекватного використання.

Функціональний підхід (М. Canale, А. Omaggio) дозволив уточнити компонентний склад комунікативної компетенції – граматичну, дискурсну, соціолінгвістичну, стратегічну. Граматична компетенція характеризує ступінь оволодіння лінгвістичним кодом мови. Дискурсна (дискурсивна) компетенція тлумачиться як здатність породжувати дискурс, тобто володіння навичками організації мовного матеріалу в когерентний текст, а також володіння засобами когезії. Соціолінгвістична компетенція – це здатність користуватись мовними засобами з урахуванням теми, ролей учасників спілкування та оточення, або конкретно заданої ситуації спілкування, а також знання правил поведінки, прийнятих у певному мовному колективі. Стратегічна (або компенсаторна) компетенція передбачає використання вербальної і невербальної комунікативних стратегій із метою компенсації нестачі знань граматичного коду, за необхідності посилення риторичного ефекту мовного повідомлення або паузи в комунікації.

Модель комунікативної компетенції С. Савін'йон, представленої у вигляді «перевернутої піраміди», демонструє, як через практику і досвід у зростаючому колі комунікативних контекстів і подій (основа піраміди), той, хто вивчає мову, поступово розширює свою комунікативну компетенцію, яка охоплює граматичну, дискурсивну, стратегічну і соціокультурну компетенції (грані піраміди).

Як бачимо, поступово в межах комунікативної компетенції виокремлюється такий її невід'ємний компонент, як соціокультурна компетенція. Реалії сьогодення свідчать про те, що культура й суспільство перебувають у єдності та взаємозумовленості. Використання поняття «соціокультура» в різних соціально-гуманітарних науках зумовлюється тим, що соціальна й культурна сфери життєдіяльності суспільства мають певну самостійність, але нерозривно пов'язані між собою. Зазначені складові є обов'язковими умовами та продуктом життєдіяльності будь-якого соціуму, що виступає як соціальний суб'єкт – носій соціальних характеристик і дій, виробник культурних цінностей.

З погляду загальнофілософських підходів у складі соціокультурної компетентності відзначається важливість таких ознак, як: психологічна мобільність і комунікабельність індивіда, його соціальна адаптив-

ність і культурна толерантність (А. Флієр), готовність до соціокультурної діяльності, сформовані ціннісні орієнтації особистості, готовність до ведення діалогу (О. Садохін), уміння розуміти соціальний контекст професійної діяльності (Г. Паніна), здатність людини адаптуватися та інтегруватися в соціумі (О. Астаф'єва).

У сучасних педагогічних дослідженнях соціокультурна компетентність трактується як інтегративна властивість особистості, що характеризує її теоретичну і практичну готовність до соціокультурної діяльності (Т. Жукова); визначає ціннісні орієнтації особистості та сприяє їх формуванню (О. Жежера), є необхідною для відповідального прийняття професійних завдань, осмислених у соціокультурному контексті, зумовлює готовність і здатність партнерів по комунікації до ведення діалогу на основі знань власної культури і культури партнера (Н. Муравйова).

Услід за І. Зимньою, соціокультурна компетенція / компетентність розглядається дослідниками як складне структурне утворення, що охоплює єдність чотирьох компонентів: а) знання змісту компетенції (когнітивний аспект), б) готовність до виявлення компетенції (мотиваційний), в) ставлення до змісту компетенції і об'єкта її застосування (ціннісно-смісловий), г) досвід виявлення компетенції (поведінковий аспект) [3]. Зокрема, у дослідженнях, присвячених формуванню соціокультурної компетентності (Є. Жежера, Т. Жукова, Н. Муравйова, І. Ярцева та ін.), виокремлюють такі її структурні компоненти: когнітивний / когнітивно-інформаційний (знання своєї культури і культури мови, що вивчається, вміння користуватись інформацією); аксіологічний (цінності культури); особистісно-операційний (навички спілкування, вміння організувати діалог культур); оцінно-рефлексивний (самостійність, рефлексія, самооцінка); концептуальний (знання щодо професійної, соціокультурної діяльності, культурно-фонові знання); комунікативний (техніка і прийоми вербального і невербального спілкування); емоційно-моральний (соціокультурна свідомість і соціокультурна відповідальність особистості); діяльнісний (мотивація, рефлексія і креативність).

Українська лінгводидактична школа виходить за межі традиційного глобалізаційного потрактування соціокультурного підходу в мовній освіті, що полягає у формуванні полікультурної мовної особистості, готової до толерантного сприйняття іноземної культури. Вітчизняні науковці (А. Богуш, О. Горошкіна, Д. Кобцев, О. Кучерук, Л. Мацько, М. Пентилук та ін.) зауважують, що у вживаній нині формулі «я» – «вони», «свій» – «чужий» в окремих випадках першість часто віддають знанню не «свого», а «чужого». Шанобливе ставлення до культур інших народів, широкій контекст не виключає глибинного вивчення своєї культури. У цьому зв'язку, соціокультурна компетентність повинна бути об'єктом формування не лише в іншомовній, але й у рідномовній освіті. Зміст навчального предмета «українська мова», на наш погляд, має бути одним із дієвих засобів формування соціокультурної компетентності учня.

На думку І. Гудзик, формування соціокультурної компетентності передусім передбачає засвоєння уч-

нями знань і вмінь, пов'язаних з виконанням різних соціальних ролей, а також формування національної самосвідомості та зацікавленого ставлення до інших мов, культур на основі знань про традиції, звичаї свого народу та інших народів, про особливості бачення світу, яке відображається в мові [2, с. 22]. Іншими словами, у процесі вивчення рідної мови важливо залучати учнів до національної культури, побуту, традицій, соціальних відносин, тобто формувати соціокультурну компетентність, що забезпечить їм можливість брати участь у міжкультурній комунікації.

О. Горошкіна у структурі соціокультурної компетентності виокремлює такі компоненти: лінгвокраєзнавчий, лінгвокраїнознавчий, лінгвополікультурний [1, с. 184-186]. Уточнимо, у чому полягає сутність кожного із зазначених компонентів. Лінгвокраєзнавчий компонент соціокультурної компетентності учня як україномовної особистості охоплює соціокультурні знання про рідний край, уміння оперувати цими знаннями в мовленнєвій практиці засобами української мови. Лінгвокраїнознавчий компонент містить знання про національно-культурні надбання України, здатність використовувати відповідні знання в соціальному житті. Останній із зазначених компонентів – лінгвополікультурний – полягає в знаннях щодо соціокультурних особливостей різних націй, народностей, з представниками яких можливе спілкування сучасного школяра, вміннях оперувати цими знаннями в конкретній соціально-мовленнєвій ситуації тощо.

Формування соціокультурної компетентності є:

– ціннісно-зумовленим процесом, який забезпечує формування в особистості соціальних цінностей, поваги, достоїнства, співробітництва; залучення особистості до процесу діалогу культур, інтеріоризацію цінностей як своєї, так і інших культур;

– соціальним процесом, який передбачає багатоспектрну толерантність, самостійність, комунікабельність, емпатію, апріорну доброзичливість до співрозмовника і світу, наполегливість як виявлення стратегії комунікативної поведінки, здатність до співробітництва, пошуку компромісів для досягнення взаєморозуміння між етносами, соціальними групами, позитивної взаємодії з людьми іншого культурного, національного чи соціального середовища;

– практико-орієнтованим процесом, що спрямований на одержання конкретного результату освіти відповідно до державних стандартів, має за мету виявлення мовними особистостями комунікативної компетентності у використанні рідної та іноземної мов в умовах моно- і полікультурності;

– комплексним, цілісним та інтегративним процесом; за сумісності внутрішніх зусиль учнів / студентів і зовнішніх цілеспрямованих дій педагогів з формування соціокультурної компетентності в результаті внутрішньо-особистісної інтеграції відбувається інтеграція ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-вольової регуляції, інтелектуальних можливостей, діяльнісних характеристик і мотивації;

– культуровідповідним процесом, що нерозривно пов'язаний із рідною культурою людини і з розумінням через неї розмаїття інших культур, їх взаємної цінності в подібному й відмінному, з формуванням культур-

но-мовної ідентичності, ментальності, когнітивної свідомості, культурної картини світу.

Учителю-словеснику випадає найпочесніша, найвідповідальніша місія допомогти учнівській молоді прилучитися до культурної скарбниці українського народу, сформувати у неї соціокультурну компетентність. У цьому зв'язку закономірним постає питання про готовність випускників педагогічних вишів до здійснення цієї важливої місії. Спостереження за сучасною педагогічною практикою дозволяють відмітити, що зміст освітніх стандартів і програм підготовки майбутніх учителів-словесників не повною мірою відображає динаміку соціально-економічних змін у країні; між рівнями системи підготовки майбутніх педагогів, її програмами і формами не завжди витримується послідовність, поетапність, наступність; не враховується, що важливою складовою процесу підготовки педагогічних кадрів є не лише поповнення їхніх знань і вмінь, але й формування професійно-важливих якостей особистості, ключових і професійних компетентностей, серед яких чільне місце належить соціокультурній; не забезпечується своєчасна соціальна орієнтація вчителя і його соціокультурний розвиток у швидкозмінних соціумах; система підготовки недостатньо орієнтує майбутнього вчителя на усвідомлення себе виконавцем соціокультурного замовлення сучасного суспільства. Зазначене вище вимагає певного коригування навчального процесу педагогічного ВНЗ щодо підготовки майбутніх учителів-філологів до здійснення соціокультурної професійної діяльності.

Педагогічний супровід процесу підготовки майбутніх учителів-філологів до формування соціокультурної компетентності школярів повинен базуватися на інтеграції навчальної, виховної і наукової діяльності у професійно-особистісному розвитку студентів, що здійснюється на індивідуальному, груповому, факультетському, університетському, міжуніверситетському і міжнародному рівнях.

В основі змісту процесу підготовки повинні лежати гуманітарні дисципліни – українська мова, історія української культури, іноземна мова, лінгвокраїнознавство, література, педагогіка та ін. Вкрай важливою є інтеграція змісту навчання на міждисциплінарному рівні, включення соціокультурного компоненту у зміст навчально-методичних комплексів з української та іноземної мов, розробка методичних рекомендацій і навчальних посібників до курсів, побудованих за принципом міждисциплінарної координації.

Суттєвим для організації навчального процесу є добір адекватних педагогічних технологій, що мають соціокультурну спрямованість. З-поміж них відзначимо педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності студентів (діалогові лекції, ігрові технології, проблемне навчання, технології інтеграції змісту в навчальних дисциплінах, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у предметному навчанні); виховні технології (виховання у процесі навчання, інтелектуальні ігри); технології науководослідної діяльності (конференції, семінари, круглі столи, дискусії). Таким чином забезпечується перехід від переважно інформаційного навчання до активних діалогових технологій, студенти вчать техніки ведення ді-

логу; розвивають уміння ставити й аналізувати питання; проводити дискусії, диспути, круглі столи; поряд із цим відбувається включення елементів проблемності в різноманітні види діяльності.

Формами організації навчального процесу з формування соціокультурної компетентності студентів – майбутніх філологів та їх підготовки до майбутньої професійної діяльності в соціокультурному напрямі повинні бути як традиційні форми організації навчального процесу (лекції, семінари, практичні і лабораторні заняття), так і інноваційні форми (відеозаняття, презентації у Power Point, заняття з використанням мультимедійних засобів навчання), а також активні форми виховання і навчання (дискусії, рольові ігри,

диспути, драматизація). Важливим у процесі формування соціокультурної компетентності майбутніх педагогів у ВНЗ є забезпечення суб'єкт-суб'єктних стосунків між викладачами і студентами, які разом становлять сукупний суб'єкт цього процесу.

Окреслені напрями навчально-виховної діяльності забезпечують комплексний вплив на формування особистості студента-майбутнього вчителя-філолога для її врівноваженого, збалансованого і поетапного входження в рідномовне соціокультурне середовище, в діалог культур, готують його до здійснення майбутньої педагогічної діяльності з формування соціокультурної компетентності у школярів.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Горошкіна О.* Підручник як засіб формування соціокультурної компетенції учнів / О. Горошкіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 22. – Ч II. – С. 183-189.

2. *Гудзик І.П.* Компетентнісно орієнтоване навчання російської мови у початкових класах (у школах з українською мовою навчання): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / І.П. Гудзик. – К., 2008. – 42 с.

3. *Зимняя И.А.* Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И.А. Зимняя. – М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.

REFERENCES

1. Horoshkina, O. (2010). Pidruchnyk yak zasib formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii uchniv [Textbook as a means of pupils' socio-cultural competence formation]. *Vysnyk Luhanskogo natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. – *Bulletin of Luhansk National Taras Shevchenko University*, 22, part II, 183-189 [in Ukrainian].

2. Hudzyk, I. P. (2008). Kompetentnisno orientovane navchannia rosiyskoi movy u pochatkovykh klasakh (u shkolakh z ukrainskoiu movoiu navchannia) [Competence oriented teaching of the Russian language at junior school (at schools with Ukrainian language of teaching)]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Zimniia, I. A. (2004). *Klyuchevyie kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnosogo podkhoda v obrazovanii* [Key competences as a resultative

4. *Counsel of Europe.* Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 260 p.

5. *Hutmacher W.* Key competencies for Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED407717.pdf>

6. *Ulrich W.* Grundbegriffe des Deutschunterrichts: Sprachdidaktik und Literaturdidaktik. Wörterbuch / W. Ulrich. – Kiel : F.Hirt, 1979. – P. 17-24.

7. *Watson J. B.* Behaviorism (revised edition). – Chicago : University of Chicago Press, 1930. – 262 p.

and target-oriented basis of competence approach in education]. Moscow: Issled. tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov [in Russian].

4. *Counsel of Europe* (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge : Cambridge University Press.

5. *Hutmacher W.* (1997). Key competencies for Europe. Retrieved from : <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED407717.pdf>

6. *Ulrich W.* (1979). Grundbegriffe des Deutschunterrichts: Sprachdidaktik und Literaturdidaktik. Wörterbuch. Kiel : F.Hirt, 17-24.

7. *Watson J. B.* (1930). Behaviorism (revised edition). Chicago : University of Chicago Press.

Л. С. Топчий

СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В СТРУКТУРЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ФИЛОЛОГОВ

Статья посвящена изучению социокультурной составляющей в структуре профессиональной компетентности будущих-учителей филологов. Прослежена эволюция социокультурной компетенции в лингводидактической науке. Уточнена сущность понятия «социокультурная компетентность», охарактеризованы ее признаки с общефилософских и педагогических позиций. Раскрыта сущность и составляющие указанного феномена с позиций методики преподавания иностранного и родного языков. Предложены направления коррекции учебного процесса педагогического вуза по подготовке будущих учителей-филологов к осуществлению социокультурной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: лингводидактика, социокультурная компетентность, учебный процесс, будущий учитель-филолог.

L. S. Topchii

SOCIOCULTURAL COMPETENCE IN STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS-PHILOLOGISTS

The article examines the role and place of sociocultural competence in the structure of the professional competence of future teachers-philologists. The evolution of sociocultural competence in linguodidactics has been outlined. The article proves that sociocultural competence is one of the key components of the communicative competence. Sociocultural competence is considered as an ability to interact effectively with people of different socio-economic backgrounds and cultures. From philosophical and pedagogical points of view sociocultural competence is characterized by psychological mobility, sociability, cultural tolerance, readiness for sociocultural activity, ability to adapt and integrate in the society. Ukrainian scientists stress the role of native language training in the process of sociocultural competence formation. The content of the school subject “the Ukrainian language” is considered to be an effective means of sociocultural competence formation. Attracting school pupils to national culture, traditions and social relationship makes the basis for successful sociocultural competence formation and provides pupils with the ability to participate in cross-cultural communication. The analysis of the current educational process in pedagogical university proves the necessity for its correction pertaining to future language teachers’ readiness to provide pupils with skills in sociocultural field. The educational process should be based on the integration of training, bringing-up and scientific development of students, which is performed at individual, group, faculty, university, interuniversity and international levels. The core of the content of training make the Humanities – the Ukrainian and foreign languages, history of Ukrainian culture, culture-oriented linguistics, literature, pedagogy and interdisciplinary approach. Among the pedagogical technologies preference should be given to those, which aim at activation and intensification of students’ activity (interactive lectures, game technologies, problem training, usage of information technologies), their educating (educating within the process of training, mind games) and research activity (conferences, round tables, discussions). The above-mentioned corrections to the educational process prove to be beneficial for future language teachers’ readiness to develop school pupils’ sociocultural competence.

Keywords: linguodidactics, sociocultural competence, educational process, future language teachers.

Подано до редакції 08.09.14
